

א. נ. גנסין.

(יום השלישי דמותו).

דרוך רוח צח בחוץ — והעם ההולך אחרי מטתו חולך וזב. עדה גדולה מאד. אנשים ונשים וסופרים וקוראים וקהל סתם. הכל באו ואין פלא: הלא היו מודעות בעתונים על דבר השעה של ההלויה, והרוח צח כל כך. אחד, סופר ועורך, נגש אלי ומנמנם ושואל: סיפר מה זה, מה — כזה בעצם היה? ... צר לי, צר לי, נחבא אל הכלים שכזה! — ואני כרגיש כי דמי שהתים לתוך פני יחם מאדמים. לא עלה גם על לבי, כי סוזר הוא לקוראים, ואפילו לרבים מחבריו, עד למדרגה גדולה זו. אבל אין דבר. הלא באו לחלוק לו את הכבוד האחרון. רבינו של עולם, לו רק חלקו לו קצת גם איזה כבוד ראשון ...

ואני זוכר אותו, כשראיתיו בפעם הראשונה. עלם גבה-קומה ומרושל קצת וביישן. הנקל לך להצוב מטיל פו מן החר מלחצוב מלה יתירה מפני של זה. אבל בכלל לא היה נפלה ברב או במעט, אני הייתי אז עורך את "הדור", והוא הביא לי שיר. וגם השיר לא היה נפלה באיזה דבר ביהוד. שיר יפה כל צרכו, כמאת שירים יפים אחרים, ורק שאיזה נציץ מיוחד לא היה ניכר בו. אני הרפסתי. ואחרי כן הרפסתי עוד שיר ועוד שיר מטנו. ואחרי כן חדל מהביא. נעלמו השירים ונעלם גם הכותב. לא יספתי לראותו עוד ובמעט ששכחתי גם את שמו.

ואחרי כן ימים אחרים. קבלתי עליו את עריכת ירחון "הזמן" וקבלתי מיד המערכת הקודמת הגילה שלמה וגדולה של כתבי יד. ביניהם היה גם איזה כתב יד בשם "הצדה". אבל לא מהרתי לקראו, משום שהייתי קורא את הכתבים על הסדר. וכך עברו ימים ושבעות. היכול היה לעלות על לבי כי אוצר גנוו אני משהה בביתי ואני מעכב אותו מן הקהל? ואולם לא אוכל לשכוח את השעה, כשקראתי את הקפור הקטן הזה. הלשן היתה מנוממת וכבדה קצה, ואני התרגנתי. אבל מיד אחרי הרגעים הראשונים, ואני שכחתי ולא ידעתי ולא הרגשתי עוד את כל הקמנות האלה. ביד אחרי עשרים שורות של קריאה הוברד לי, בי יש לי עסק פה לא רק עם כשרון מצוי וגדול, כי אם עם אדם גפלא. הרגשתי, כי אירע לי מאורע בחיי. נתגלה לי אדם — מין זה היקר כל כך במציאות בין רבוא רבבות בני האדם. הן הסופר הזה אין עושה כלל ספור, אין בו אפילו קורטוב של מעשה, אין בו אפילו מדג של מלאכה. אין בו אפילו טפח של פזנה, אלא חי וכותב את לבו, חי וכותב את עצמו — וכותב בדמע. אפשר שהוא הכשרון היותר אסתי, ובכן אפוא הכשרון היותר גדול, שווה לנו. לא אמר: כל מלה היא מרגלית. פראזה זו כבר רגילה כל כך על לשוננו עד שאננה עושה עוד שום רושם; אלא בשאמר: כל שורה ושורה היא חומר או דבור-מהחל או פואנטה לשיר לירי — והייתי קשוב על ידי כך אל האמת. אין הוא יודע כלל מה זה "זיוף". ואפילו במובן היותר טוב של מלה זו, ואין הכוונה כלל עיקר אצלו, אלא המפל לחיו, וכל מה שהוא כותב הוא מין "שיר של הזמנות", בטובן היותר נאמן של מלה זו לפי מושגו של נאמה. כל ספור וספור הוא מין

גערענענהייטסגעדיכט" כזה. והזמנות זו היתה לו בכל שעה ושעה, משום שהיה אדם והאדם שבו היה מואב. לא אוכל כלל לצייר לו אותו בתור סיפר, שהיה יכול לכתוב גם זאת חיי צפון. ובאמת, בכל מקום אשר נסה גנסין לכתוב היו נפש זולתו, מיד נעשה לסופר מן המדרגה השלישית או הרביעית, למרות מה שהיתה לו עין חדה מאד והוא ראה הרבה כל כך והבין הרבה כל כך וחקר הרבה כל כך. אבל מי שקרא "הצדה", "בינתים", "בטרם" ודומיהם, לא ימחו עוד לנצח מקרב לבו. תמיכן שלהם? כמעט שאין להם שום תוכן. היש תוכן לאדם? היש תוכן לחיים? אין התהלה ואין סוף להם, לאיתם הספורים, והכל כאלו מתגרנד לעינינו, עולה ויורד, עולה ויורד, פעם נשמים זועפים ופעם שמים צחים, פעם זיק אור עם מעט הקוה ופעם יום מעונן עם לב מעונן, והכל כה נאלח וכבד ועצל וריק ונמאס והלב מתפתל ומתפזר וצועק מרב מכאוב — וסוף. ומסביב הכל כמו אה וכמו חלום. הכל רק מקרה. אכן ברקטיקסיים מאד בכחינה זו השמות, שקרא גנסין לספוריו. הכל אצלו נעשה מן הצד או "הצדה", הכל הוא רק "בינתים", הכל יהיה "בטרם" או "אצל" — כי כך הם החיים. הענין כשהוא לעצמו אינו כלל במציאות, אלא רק עוד מלה-היחס שלו... חיים אנו לא בעצם אלא ביהם...

ועומד נחום הנזר נשען על השבכה הרעועה יטכניס אל הבאר הענולה, הבולטת מתוך טבורו של הנחל, ואל קופת הרשן המקיפאה לא הרחק משם, ואל הערבה הלכנה, המטושטשה בערפל עב, וצריחת עורבים טורדת מהממה אותו ומספרה לו כל איתה שעה בנקמה של מרידות, כי לא אנשים שכמותו מסוגלים לקחת מן החיים אפילו-מה שהם בעצמם מושיטים להם, ולא אנשים שכמותו מסוגלים, שתהיה להם בכלל איזו אחיזה כל שהיא בחיים. קהה, קהה — ילדות, ילדות, או גם טפשות המונית וקהות של יושב אהל היתה בו כל הימים, ולפיכך היה עושה פרות בין החיים שב"רחוב" ובין אלה שיש לו לאדם, פנימה". קוזה, קה-אה, קה-אה — שקר, שקר, שקר. האדם הוא אחד, אחד לעולם ולעולמי עולמים, ואותו שחוא בבית הוא גם ברחוב, וכל אלה הפזמונים אינם אלא ערמוניות, ערמוניות קטנה, דלה, ערמונית חולצת של תולעת מעוכה ומתבוססת ברפשה, הרואה באפסותה ורוצה לחיות, פשוט, לחיות. קה-אה, קה-אה, קה-אה — הכל החלומות ושוא הפזמונות. רק שמלה אחרת יש לך בשכיל הרחוב, זגם היא על פי רוב יפה יותר מוז שאתה לובש בבית, אבל לא נשמה אחרת ואפילו לא עוד אחד. כל מי שאין לו הכשרון לתקייאת חייו הוא, אין לו גם שום כשרון, והוא לא יצלה לשום דבר. לשום חבר. קה-אה, קה-אה, קה-אה...

ויודע נפתלי ברנר ומחיהר ויודע, כי יש עלומים בחיים ואותם יהיה האדם רק אחת בחלד ואלהם כל חלומותיו, והמה הולכים ונמקים ללא נחת ואלא שובב אחד של שמחה, ונמקים הם אפילו באיב הצוהל, וחמיד המה אובדים דוקא כה לא יפה ונאמם כל יסוד ונימוק לזה, כאלו לא אתה, האדם שצנא כבר מכלל ילדות, הוא ארונם, ולא אתה, מי שיש לו אתמול של עשרים ושתיים שנה מאחוריו, וספחם חלומות בשבילים, ולא אתה — לא אתה רבים להם הרחוקים! — זמנים... זמנים... וכל אותו השיוון הנצחי כפי חליפות ובלי המורה! — עוד פרם

יצא החוצה וטרם יראה איש, והוא כבר יודע מראש את מי יראה ואת מי ידבר ומה יספר לו ומה ומה ומה לו אחר. עוד טרם יצא מפתח ביתו ועוד טרם לקה יאנו דבר, והוא כבר יודע ברור למדי את אשר יגיד לו לבו באחרית הלילה מדי ישוב הביתה ויעלה את המנורה, והבתלים לא יחרדו אפילו, והוא יתנפל במנחתה אל משתו ויכבוש את פניו בכרים או כי יסתרם בסופה והחוכרת האחרונה של "האמת" בידו... והלילה לא יחכה, הנה יהיו השמים הולכים ונעשים להם רצינים-קודרים וטחורים, וענפי הערבה הטרובים יהיו מהלחשים, והאפלולית תהא גוברת, והחתול יהא טיבט כרפנה, והדמדומים הקרים יהיו הומים והומים — רבנו של עולם! ואתה, הצעיר והבריא, לא יהיה לך שוב אלא שתמוץ קרקר אל הקיר ותהיה גועה כשור, או שתכבוש פנים כבר ותהא מניח ליללת עולמים שתהא פורצת ומבכה בלי תכלית איזה אבן-עולמים...

ונעשות לו לתועבה אותן הנשים הבאות, ומפפפשות ב"נאפש" ו"קונצנה", ובכל זאת אליהן תשוקתו, ויודע הוא היטב, כי באמת כל עולם הנשים כולו אינו אלא אשה אחת גדולה, ובכל זאת לבו מושך אותו ומושך לבקש בהן תמורות וחליפות. ואת העו הוא רואה אחרי שובו ממדינת הים, ואין הוא יודע מה זה העו ולמה לו העו ומה יגיד לו זה זכה יאמר הוא אליו, והוא, נגש אליו ונהן לו את ברכתו שלום בקריאת-הצון נובלה: — א! — אחרי כן הוא שב ונספח אליו ושואל: — נ, לאן? — והם הולכים יחדו רומם. מסביבם רוחשת הבכר ובחורים נלהבים צוהלים וקולות-כסף מצלצלים ונימוזים רצות שלובות-יד ומתלחשות ופזנשים צפים קוסמיות ומקטרים פפירוסות והומים את הוליס הרועש ועולה מהפרדס, והם הולכים להם דגמם והאבק חודר אל גרונם ונוקקם לסליחת-הפנה ונשמעים לה בעצמם, עד אשר רטנר (הרע) לא יתאפק וינחם בחשאי, כמרכר אל נפשו, בשעה שגפו לוחצת את רקותיו ופניו מתעותים: — לעזאזל! הני אינם אלא מעלים אבק! — והשני ירם גם הוא כפליטת השפה, כמרכר לנפשו: — מ-כ-נ, אבק כהלכה. ושוב הם הולכים להם רומם...

אלה הם החיים! אם אדם שכזה היה יכול לבקש עוד הרבה מן החיים? — אפשר שעוד היה יכול לתת הרבה, אבל לא לקחת, כחבו עליו כימים האחרונים, כי היה איש מחריש מטבעו, ואולם לא אאמין איש גא מאד היה טבע ואומאד, ואנשים כאלה מחרישים יותר משהם טכברים, יודע איש כזה מראש, את מי יראה ואת מי ידבר ומה יספר לו זה ומה יגיד לו אחר — ועל כן הוא מחריש על פי רוב, ולא עיד אלא שהוא יודע גם כן מראש ברור למדי את אשר יגיד לו לבו באחרית הלילה. ומה יקרה ממד ומטחרת המחרי ולאחר זמן ועד סוף כל הדורות — וזה הוא אסונו הגדול, שואף הוא כל הימים אל כל טוב ואל כל נשגב ואל כל נדוה, ובאותה שעה עצמה הוא סתיאש מהם, אין אני יודע שני כמותו בכל-ספרותנו, אשר חלם הרבה כמותו ואשר היה באותה שעה עצמה בעל יאוש נרול כמותו, תלם — ולא האמין...

ואיש כזה היה בתוכנו וכמעט לא ידעו אותו, והאיש הזה רק שלשים וכמה שנים היה כמותו!

ד"ר פרישמאן